

Crynodeb Dinesydd Blwyddyn 2 Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir (RhMGG)

Beth yw diben y Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir?

Glastir yw prif gynllun Llywodraeth Cymru ar gyfer talu am nwyddau a gwasanaethau amgylcheddol ac mae RhMGG yn gwerthuso llwyddiant y cynllun. Mae comisiynu rhaglen fonitro ochr yn ochr â lansio cynllun Glastir yn arwain at adborth buan ac mae'n golygu y gellir diwygio taliadau i gynyddu eu heffeithiolrwydd. Caiff cynllun Glastir ei ariannu ar y cyd gan Lywodraeth Cymru (drwy'r Cynllun Datblygu Gwledig) a'r UE. Bydd RhMGG hefyd yn cefnogi amrywiaeth eang o ofynion adrodd cenedlaethol a rhyngwladol.

Beth yw dull gweithredu RhMGG?

Mae RhMGG yn casglu tystiolaeth ar gyfer y chwe chanlyniad y bwriedir eu cyflawni yn sgil cynllun Glastir, sy'n canolbwyntio ar newid yn yr hinsawdd, ansawdd dŵr a phridd, bioamrywiaeth, tirwedd, mynediad a'r amgylchedd hanesyddol, a chreu a rheoli coedwigoedd. Mae'r gweithgareddau'n cynnwys: rhaglen fonitro genedlaethol barhaus sy'n cynnwys sgwariau 1km; dadansoddiad newydd o ddata hirdymor o gynlluniau eraill sy'n cael eu cyfuno â data RhMGG lle bo hynny'n bosibl; modelu i amcangyfrif canlyniadau yn y dyfodol fel y gellir gwneud diwygiadau i sicrhau bod y taliadau'n cael yr effaith fwyaf; arolygon i asesu buddiannau cymdeithasol-economaidd ehangach; a datblygu technolegau amgen i gynyddu nifer yr asesiadau yn y dyfodol a'u heffeithiolrwydd.

Sut mae RhMGG wedi gwneud cynnydd yn ystod yr ail flwyddyn hon?

Arolygwyd 90 o sgwariau RhMGG ym Mlwyddyn 2, ac arolygwyd 60 ym mlwyddyn 1, sy'n golygu bod 50% o sgwariau arolygu RhMGG bellach wedi'u cwblhau. Bydd y sgwariau'n cael eu harolygu bob 4 blynedd i ganfod pa newidiadau a fu mewn ymateb i Glastir a phwysau arall fel newidiadau yn sefyllfa economaidd busnesau fferm, newid yn yr hinsawdd a llygredd aer. Bydd y cylch arolygu cyntaf hwn yn casglu data sylfaenol ar gyfer asesu unrhyw newidiadau yn y dyfodol yn ei erbyn. Mae hyn yn bwysig gan fod gwaith RhMGG eleni wedi dangos bod y tir sy'n dod o fewn y cynllun yn wahanol mewn rhai ffyrdd i'r tir sydd y tu allan iddo. Felly, bydd unrhyw ddadansoddiad yn y dyfodol o effaith Glastir yn cael ei fesur yn erbyn cefndir cenedlaethol y tir y tu allan i'r cynllun a'r data sylfaenol hwn ar y tir sydd o fewn y cynllun. Cwblhawyd dadansoddiadau o ddata hirdymor ar gyfer holl ganlyniadau Glastir ar wahân i safon y dirwedd a nodweddion hanesyddol, y mae data cyfyngedig ar gael ar eu cyfer. Mae hyn wedi golygu cyfuno data gyda data RhMGG ar gyfer 2013/14, pan fo'r dulliau wedi caniatáu hynny. Mae dadansoddiad cyffredinol o'r data hirdymor yn dangos bod sefydlogrwydd, ond ychydig o dystiolaeth sydd o welliant, ar wahân i'r gwelliant a fu dros yr 20 mlynedd diwethaf mewn perthynas ag ansawdd blaenddyfroedd, allyriadau nwyon tŷ gwydr ac ardaloedd coediog. Mae rhai o'r prif ystadegau'n cynnwys: 51% o nodweddion hanesyddol mewn cyflwr rhagorol neu gadarn; dwy ran o dair o'r hawliau tramwy cyhoeddus ar agor yn gyfan gwbl ac yn hygyrch; gwelliant yn y gwaith o reoli gwrychoedd gydag 85% wedi'u harolygu dros y 3 blynedd diwethaf, ond plannwyd llai na 1% ohonynt yn ddiweddar; roedd 91% o nentydd wedi cael eu haddasu i ryw raddau, ond roedd 60% ohonynt o ansawdd ecolegol da; nid oedd dim newid yn y lefelau carbon mewn uwchbridd dros y 25 mlynedd diwethaf.

Beth oedd yn arloesol?

Mae RhMGG wedi datblygu amryw o fetrigau newydd i alluogi cofnodi symlach yn y dyfodol. Er enghraifft, mae'r mynegai newydd i Gymru ar gyfer rhywogaethau o adar â blaenoriaeth, sy'n cyfuno data o 35 o rywogaethau, yn dangos bod o leiaf hanner ohonynt yn sefydlog neu'n cynyddu. Cafodd Mynegai Ansawdd Gwledol Tirwedd RhMGG ei brofi gan dros 2600 o ymatebwyr. Mae'r canlyniadau wedi dangos ei werth fel dull gwrthrychol y gellir ei ailadrodd o fesur newid yn ansawdd gwledol tirwedd. Mae map unedig newydd i Gymru ar gyfer mawn wedi cael ei ddatblygu, ac mae wedi cael ei drosglwyddo i Reolwyr Cytundebau Glastir er mwyn gwella sut y caiff taliadau eu targedu wrth negodi cytundebau Glastir. Mae amcangyfrif o gyfraniad pridd mawn at allyriadau nwyon tŷ gwydr

yn sgil addasiadau dynol wedi cael ei gyfrifo. Mae modelau wedi galluogi i ardaloedd o dir gael eu mesur, sydd wedi helpu i leihau faint o ddŵr glaw sy'n llifo ohono. Rydym yn defnyddio dulliau molecwlaidd newydd i ymchwilio i effeithiau Glastir ar organebau yn y pridd, a thechnolegau lloeren i fesur, er enghraifft, nodweddion coediog bach a newid yn yr hyn sy'n tyfu ar y tir. Yn olaf, rydym yn defnyddio dull gweithredu cymunedol i ddatblygu consensws ynghylch sut i ddiffinio a chofnodi newid mewn Tir Ffermio sydd o Werth Mawr i Natur, a fydd yn cael ei gynnwys yn adroddiad Blwyddyn 3 GMEP.